

агресивної поведінки, має проблеми в колективі, що зрештою підриває її авторитет. Завдяки технікам управління емоціями можна свідомо керувати своїм станом, не дивлячись на непередбачуваний хід подій і, таким чином, поліпшити якість життя в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аболин Л. М. Эмоциональная устойчивость и пути ее повышения // Вопросы психологии. 1989. № 4. С. 142–149.
2. Грабовська С. Л. Равчина Т. В. Конфлікти без насильства. Посібник / за ред. Ю.Р. Шведа Львів : Фонд «Європа – Україна», 2001. 193 с.
3. Матійків І. М. Тренінг емоційної компетентності: навч.-метод. посібник / автор І. М. Матійків Київ: Педагогічна думка, 2012. 112 с.
4. https://pidru4niki.com/83380/psihologiya/emotsiyna_samoregulyatsiya_protsesti_spilkuvannya_metodi_tehniki.

Горленко Валентина Миколаївна,

*науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти
Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної
роботи Національної академії педагогічних наук України*

Сосновенко Наталія Василівна,

*науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти
Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної
роботи Національної академії педагогічних наук України*

ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ЯК ОСНОВА ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ СЕРЕД ДІТЕЙ

Концептуальні засади реформування середньої школи відносять освітнє середовище до дев'яти ключових компонентів, які складають формулу Нової української школи. Передбачається, що освітнє середовище забезпечує необхідні умови, засоби і технології для навчання здобувачів освіти. Одним з основних завдань педагогічних працівників при цьому стає створення умов для того, аби сучасні діти могли навчатися без страху й насилля, отримувати ціннісні життєві навички, які відповідають світу що змінюється.

Значущість цього питання підкріплюється «Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» схваленою Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, а також низкою інших нормативно-правових актів: Конвенцією про права дитини; Законом України «Про охорону дитинства»; Законом України «Про освіту»; Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо протидії булінгу»; Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Постановою КМУ від 1 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»; Постановою КМУ «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»; Наказом МОН № 1047 від 02 жовтня 2018 року «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами» та іншими.

Зазначимо проблему, що існує на сьогодні в правовому полі України: в нормативно-правових актах визначено лише поняття «домашнє насильство». Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року домашнє насильство розглядається як «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання» між суб'єктами різного ступеню родинного зв'язку. Також надано визначення різних видів домашнього насильства: економічного, психологічного, сексуального і фізичного, через перелік конкретних випадків.

Насильство над дітьми є глобальною світовою проблемою, яка завдає шкоду їх здоров'ю та майбутньому. Це відноситься й до дітей, які є свідками вчинення дій насильницького характеру, тому варто звернути увагу на заходи превентивного характеру. Принцип запобігання та реагування на насилля, жорстоке поводження та експлуатацію дітей має бути ключовим в організації безпечного освітнього середовища закладів освіти.

Під освітнім середовищем ЗЗСО будемо вважати штучно побудовану систему педагогічних, психологічних, організаційних умов, які спрямовані на забезпечення виконання мети освітнього процесу ЗЗСО: всебічного розвитку, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до самореалізації тощо [3]. Освітнє середовище науковці розглядають у різних аспектах: розвивальнє освітнє середовище (І. І. Карабаєва, О. Я. Савченко, С. В. Смолюк),

психологічно безпечне середовище (І. О. Баєва, О. А. Єлісеєва, Т. П. Цюман), інформаційно-безпечне освітнє (Л. А. Найдьонова, Т. С. Кабаченко В. Е. Лепский), екологічно безпечне освітнє середовище (В. І. Панов, С. В. Совгіра), здоров'я збережувальне освітнє середовище (Т. І. Бережна, Н. В. Карленко, О. Р. Волошин), фізично безпечне освітнє середовище (Р. Barrett, В. Cleveland, K.Fisher).

Розглянемо більш детально саме психологічно безпечне освітнє середовище, яке, на думку І. О. Баєвої, є первинним бо «цінності та смисли, уявлення і ставлення людини диктують її поведінку» [1]. Уточнимо поняття психологічно безпечного освітнього середовища. Так, І. О. Баєва визначає поняття психологічно безпечного освітнього середовища, як стан «вільний від прояву *психологічного насильства у взаємодії*, який сприяє задоволенню основних потреб в особистісно-довірчому спілкуванні, який створює референтну значущість середовища та забезпечує психічне здоров'я всіх її учасників» [2]. Н. І. Бойчук., Т. П. Цюман, вивчаючи безпечне освітнє середовище, акцентують увагу на психологічній складовій, а саме: комфортній міжособистісній взаємодії, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, *відсутності будь-яких проявів насильства та наявності достатніх ресурсів для їх запобігання*. Г. М. Мешко, О. І. Мешко визначають психологічно безпечне освітнє середовище, як «середовище, яке спеціально створюється в навчальному закладі та охоплює сукупність певних умов, технологій, що спрямовані на збереження і зміцнення психічного здоров'я дітей та педагогів, покращення їх самопочуття, забезпечення емоційного благополуччя, гармонізацію їх особистості».

Отже, психологічно безпечне освітнє середовище – це сукупність таких умов, як комфортність перебування кожного учасника освітнього процесу в закладі освіти, психічне здоров'я кожного учасника освітнього процесу, мінімізація проявів насильства в закладі освіти [3].

Насильство – найбільш розповсюджена форма порушення прав людини. Без подолання цього соціально небезпечного явища не можливо створити умови для самореалізації здобувачів освіти, реалізації принципів рівних прав, свобод і можливостей.

Психологічно безпечне освітнє середовище ЗЗСО характеризують (за О. А. Семиздралова): сприятливий соціально-психологічний клімат у ЗЗСО; високий рівень залученості в освітнє середовище та формування соціальних навичок взаємодії учасників освітнього процесу; підвищення рівня залученості батьків та громадськості освітнього процесу; підтримку учнів у період вікових криз ін. Будь-яке зусилля зі збереження та забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища школи має підтримуватися самими учнями, викладачами, адміністрацією і батьками (J. Hamby).

Існують і певні ризики створення психологічно безпечного освітнього середовища. Так, Є. Б. Лактіонова у своїх дослідженнях виокремила такі групи ризиків: ризики, пов'язані з дитиною (рівень психічного і фізичного розвитку, низька мотивація, труднощі адаптації, високий рівень агресії, педагогічна занедбаність); ризики, пов'язані з учителем (емоційне вигорання, некомпетентність, низький рівень мотивації, низький рівень професійного саморозвитку); ризики, пов'язані з сім'єю (зміна складу сім'ї, розлучення, завищені вимоги до дитини, шкідливі звички, неувага до дитини та інші); ризики, пов'язані з управлінням освітньою установою (рівень управлінської культури, відсутність команди однодумців в адміністрації, необґрунтовані вимоги до педагогічного колективу); ризики, пов'язані з організацією освітнього процесу, змістом освіти (великий обсяг навчального навантаження, психоемоційні перевантаження учнів); ризики, пов'язані з особливостями шкільних взаємин у діадах: учень – учень (неконструктивні міжособистісні взаємовідносини, насильство, нетерпимість, низький рівень комунікативної компетентності); учень – педагог (відсутність довірливих відносин, відсутність психологічної підтримки, авторитарність); педагог – педагог (суперництво, неузгодженість педагогічних позицій); ризики, пов'язані з особливостями територіального розташування ЗЗСО.

Отже, комфортність перебування в закладі всіх учасників освітнього процесу, а саме: учнів, педагогів, батьків, зменшення випадків насильства та конфліктних ситуацій є одним з ключових факторів формування психологічної безпеки освітнього середовища.

Захист дітей від жорстокості, насильства та запобігання злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого має міждисциплінарний характер. Проблема насильства не є проблемою окремого закладу. До розв'язання цієї проблеми повинні бути залучені увесь колектив закладу, соціальні служби мікрорайону, поліцейська служба, ЗМІ і громада загалом.

Список використаних джерел:

1. Баева И. А. Психологическая защищенность и психологическая безопасность современного человека. Психолог и общество: диалог о взаимодействии: материалы конференции (Москва, 12 февраля 2008). URL: http://ruscenter.ru/netcat_files/multifile/2416/_Psihologicheskaya_zaschischennost_i_psihologicheskaya_bezopasnost__sovremennogo_cheloveka__text_i_audiozapis__vystupleniya_Baeva_I._A.pdf
2. Баева И. А., Гаязова Л. А. Психологическая безопасность образовательной среды школы и ее психолого-педагогическое сопровождение. Психологическая наука и образование. 2012. №3. URL : <http://psyedu.ru/journal/2012/3/3015.phtml>
3. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід): колективна монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ: Ніка-Центр, 2020. 152 с.

Гудзенко Тетяна Петрівна,

здобувач магістратури факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Корсунська Вікторія Валентинівна,

науковий керівник: старший викладач кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

«БУЛІНГ» З ПОГЛЯДУ «ДИТИНА АГРЕСОР»

Тривожною тенденцією сучасного дитячого середовища, визнаною на державному рівні, є булінг. До 2019 року в нашій державі поняття булінгу майже не використовувалося в правовому полі. У 2017 році Дитячим фондом ЮНІСЕФ (ООН) оприлюднено результати дослідження, де 67 % дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу [1].

Булінг – це насильство, а не звичайний конфлікт. Жертва не має можливості себе захистити від дій насильників. Конфлікти часто відбуваються між дітьми й це є частиною нашого життя. Немає ідеального світу, де всі були б дружні та не було б суперечок, але в ході конфлікту вирішуються питання і проблеми,